

N:o 49.

Af herr **Sjöcrona** m. fl., om ändring af § 79 regeringsformen.

Genom det kungliga cirkuläret af den 7 april 1906 » angående gemensam norm för undervisningen i svensk rättskrifning vid åtskilliga läroanstalter » har ett nytt stafningssätt införts inom vissa områden af modersmålet (bilaga n:o 1). I samband härmed förordnade Kungl. Maj:t den 4 påföljande maj, i anledning af kommitténs för undersökning af svenska ortnamn två dagar tidigare gjorda framställning, att vid stafningen af de ifrågavarande namnen iakttaga hvad i förutnämnda cirkulär finnes föreskrifvet rörande vissa ljudbeteckningar (bilaga n:o 2). Den 31 december samma år utfärdades slutligen ännu ett cirkulär i samma ämne, innehållande medgifvande att använda det påbjudna stafningssättet vid allmänt läroverk, vid statens normalskola för flickor och vid folkskola, tidigare och i större utsträckning, än hvad eljest enligt det förstnämnda cirkuläret skolat ske (bilaga n:o 3).

Denna författning af den 7 april 1906 är särskildt i det afseendet anmärkningsvärd att den, såvidt känt är, betecknar det första försöket att i svenska språket genom *lagbud* införa ett nytt stafningssätt, hvilket icke genom en längre och allmännare användning kan anses hafva förvärfvat erkänt litterärt burskap.

Visserligen har en gång tillförene ett nådigt cirkulär utfärdats angående svensk rättskrifning vid vissa läroanstalter, nämligen det af den 16 november 1889 (bilaga n:o 4), men detta påbjöd till efterrättelse svenska akademiens ordlista öfver svenska språket, sjetta upplagan, således endast ordformer, som förut varit i bruk och som därjämte i tal-

rika fall upptogos endast såsom biformer till de gamla. Till stafningscirkulären torde slutligen med visst fog kunna räknas den af statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet utfärdade skrifvelsen af den 29 november 1902 (bilaga n:o 5), hvori han anser sig böra framhålla »önskvärdheten» däraf att, för vinnande af enhet beträffande stafningssättet i officiella handlingar, i de genom myndigheterna i tryck utgifna skrifter samt i deras protokoll och expeditioner, samma stafningssätt måtte följas, som i svenska akademiens ordlista, sjunde upplagan.

Till följd af de omständigheter, som föregått ärendets behandling och de skäl, som inför Konungen anförts för utfärdandet af 1906 års stafningscirkulär, har detsamma i hela vårt land framkallat oro och missstämning hos den allmänhet, som hyser vördnad och kärlek för vårt modersmål och som misstror alla försök att använda statens maktmedel för att genom ändring af det häfdvunna skrifsättet leda språkets utveckling i en viss riktning. En på sådant sätt och enligt ett förutbestämt schema åstadkommen förändring af skriftspråket är icke den naturliga utan måste föra språkutvecklingen på villovägar.

Nämnda missstämning har emellertid framkallats icke allenast af stafningscirkulärets sakliga innehåll, hvarom här icke nu är fråga, utan måhända ännu mera däraf, att bestämmelserna i detta cirkulär utfärdats under formen af ett vanligt *skolärende*, ehuru det för enhvar är uppenbart, bland annat vid jämförelse med det samtidiga kungl. brefvet den 4 maj 1906, att dessa bestämmelser äro afsedda att framtvinga samma förändringar jämväl i hela vårt skriftspråk och litteratur samt till och med i rikets ortnamn.

Genom denna exceptionella åtgärd har svenska folkets medbestämmanderätt i afseende på vården af språket, denna dess dyrbara nationella egendom, blifvit åsidosatt, och samtidigt har också behofvet att genom lagstiftning förhindra ett uppreparande af liknande åtgärder med synnerlig skärpa framträdt.

Att oro i landet skulle framkallas af stafningscirkuläret var ju att vänta inom ett folk, som tidigt med lag omgärdat ordets frihet i tal och skrift och som på grund af sin sålunda visade lynnesart måste uppkallas att försvara sin naturliga rätt att fritt från administrativa tvångslagar skriva och trycka sitt språk med det beteckningssätt, som det själf utbildat och som det fortfarande vill och ensamt kan utbilda.

Uppenbart torde vara, att med detta förmenta prejudikat för ögonen en möjlighet föreligger, att framtida regeringar skulle kunna anse sig

oförhindrade att införa nya, möjligen än mera ingripande förändringar och än mera öfverraskande ordformer inom andra områden af skriftspråket än dem, som kommit under behandling i stafningscirkuläret — måhända äfven då endast för vinnande af förmenta lättnader i skolans s. k. »rättstafningsbörd».

Äfven de, som äro förvissade om, att ingen vidare fara för missbruk i berörda hänseende föreligger, torde likväl icke, efter hvad som passerat, kunna för sig dölja, att ett sådant sakernas tillstånd icke är betryggande för en rätt omvårdnad om vårt modersmål och icke heller värdigt ett så gammalt och själfständigt kulturfolk som det svenska.

Enär språket mer än allt annat är att betrakta såsom allas gemensamma egendom och dyrbara arf, synes det uppenbart vara både principiellt rätt och praktiskt oeftergifligt, att värden af språket tillkommer icke blott Konungen utan äfven folket genom dess ombud i Riksdagen. I fråga om bestämmande af regler för språkets skrifsätt och form, hvilka skola tillämpas vid den offentliga undervisningen samt vid skrift och tryck af offentliga handlingar, bör således enligt vår uppfattning Riksdagens samtycke inhämtas, på sätt numera är stadgadt i afseende på de nationella symbolerna, riksvapnet och flaggan.

Någon dylik bestämmelse har hittills icke funnits i vår lagstiftning af det enkla skälet, att behof däraf icke framträdt, så länge icke något obehörigt ingrepp i språkets utveckling förekommit.

Sedan emellertid nu beklagligen ett sådant ingripande ägt rum och till äfventyrs när som helst kan komma att upprepas, måhända till och med i långt större utsträckning, än som nu skett, står vårt folk inför nödvändigheten att afgöra, huruvida det verkligen vill låta afhända sig sin rätt öfver modersmålet eller genom grundlagsstadgande trygga sin medbestämmanderätt i de säkerligen sällsynta fall, då en språklagstiftning kan finnas önskvärd.

Oberoende af såväl olikhet i åsikter angående rättstafningsfrågan som partiställning, synes valet i föreliggande konstitutionella fråga icke kunna utfalla på mera än ett sätt.

Ett dylikt uttryckligt grundlagsbud beträffande skriftspråket skulle förvisso komma att stå i full öfverensstämmelse med de grunder, på hvilka det svenska statsskicket hvilar. Då vårt folk enligt dessa deltager i besluten om rikets angelägenheter utom dem, som ej röra den allmänna styrelsen — från stiftande af grundlag, civil-kriminell- och kyrkolag till dispositionen af kronans jord och fastigheter äfven af de obetyd-

ligaste värden — måste det betecknas såsom en anmärkningsvärd motsägelse, om samma folk ej skulle lagligen kunna mot tvångsåtgärder värna om dess dyrbara skatt, språket, som det intill den 7 april 1906 själfvt åt sig utbildat utan ingrepp af dylik art från regeringsmaktens sida.

Införandet i grundlagen af ett liknande stadgande beträffande skriftspråket, som nu gäller angående rikets vapen och flagga, skulle tydligen framkalla en mera allsidig och objektiv pröfning af de språkliga ärendena, än hvad eljest kan förutsättas, så att missgrepp skulle kunna undvikas och öfverraskningar omöjliggöras. Detta tillägg till grundlagen synes lämpligen böra införas i samma paragraf, som handlar om vapnet och flaggan, nämligen den 79 § regeringsformen.

På grund af hvad ofvan anförts, våga vi hemställa,

att Riksdagen ville till hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse af sagda § 79, punkt 1 regeringsformen.

§ 79.

1:o) Ingen förändring af rikets vapen eller flagga må göras, ej heller någon bestämmelse om svenska skriftspråkets form eller beteckningssätt meddelas utan Riksdagens samtycke.

Därest det ofvan föreslagna stadgandet möjligen skulle anses böra införas på annan plats än den ofvan förutsatta, eller dess formulering skulle tariffva rättelse, torde konstitutionsutskottet, om det gillar syftet af förslaget, däri vidtaga de ändringar, som för ändamålet må anses lämpliga.

Stockholm den 12 februari 1909.

<i>C. A. Sjöcrona.</i>	<i>Lars Berg.</i>	<i>Herman Behm.</i>
<i>Hj. Palmstierna.</i>	<i>J. M. Ekströmer.</i>	<i>Herman Fleming.</i>
<i>K. Bohnstedt.</i>	<i>P. M. Carlberg.</i>	<i>E. Fränckel.</i>
<i>Carl H. Björck.</i>	<i>Th. af Ekenstam.</i>	<i>P. Sörenson.</i>

Bilaga n:o 1.

OSCAR, med Guds Nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung.

Vår ynnest och nådiga benägenhet med Gud Allsmäktig!

Med anledning af till Oss inkomna underdåniga framställningar angående rättskrifningsnorm för rikets undervisningsanstalter, i hvilket ärende såväl svenska akademien som öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk afgifvit infordrade underdåniga yttranden, hafve Vi, med upphäfvande af bestämmelserna i cirkuläret den 16 november 1889 angående gemensam norm för undervisning i svensk rättskrifning vid åtskilliga läroanstalter, funnit godt föreskrifva:

att i de tre lägsta klasserna af de allmänna läroverken äfvensom af statens normalskola för flickor skall från början af nästkommande läsår Ordlista öfver svenska språket, utgifven af svenska akademien, sjunde upplagan, läggas till grund för undervisningen i svensk rättskrifning, dock med iakttagande däraf:

att *dt* för *t*-ljud ändras till *t* eller (enligt de i nämnda ordlista tillämpade reglerna för konsonanttecknens dubbelskrifning) *tt*;

att *f*, *fv* och *hv* för *v*-ljud ändras till *v* med bibehållande af grundformens *v* i böjningsformer framför *t* och *s* utom i ordet *haft*;

att, i samma mån lärjungarna i nämnda läroanstalters tredje klass uppflyttas i högre klass, samma rättskrifningsnorm skall tillämpas äfven där;

att från början af nästkommande läsår enahanda bestämmelser med afseende på undervisningen i svensk rättskrifning skola tillämpas jämväl i folkskoleseminarierna äfvensom i samtliga småskolor och, i den mån småskolans sålunda undervisade lärjungar öfverflyttas till folkskolan, äfven där iakttagas; samt

att från början af det läsår, då den nya rättskrifningsnormen införes i vissa klasser af ofvan nämnda läroanstalter, icke må för dessa klasser antagas till användning någon ny läro- eller öfningsbok i svenska språket och från början af läsåret två år därefter ej heller någon ny annan lärobok eller ny läsebok eller ny upplaga af förut vid läroanstalten använd läro- eller läsebok, därest icke i densamma den anbefallda rättskrifningsnormen, utom hvad citat, språkprof. från äldre tider eller dylikt angår, blifvit följd.

Hvilket Vi Eder till kännedom och efterrättelse härigenom meddele.

Stockholms slott den 7 april 1906.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres fräuvaro:

G U S T A F.

Fridtjuv Berg.

Cirkulär till öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, domkapitlen, Stockholms stads konsistorium samt öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor angående gemensam norm för undervisning i svensk rättskrifning vid åtskilliga läroanstalter.

Afskrift.

Bilaga n:o 2.

Till kommittéen för undersökning af svenska ortnamn.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 20 oktober 1905 anbefallt Eder att låta med iakttagande af de grundsatser, som angåfves i en af Eder omarbetad plan för Edert arbete, dock med visst undantag beträffande s. k. naturnamn, utarbета och utan särskild kostnad för statsverket till trycket befordra redogörelserna för ortnamnen i Älfsborgs län, enligt hvilken plan i fråga om stafningen af de i arbetet ifrågakomna namnen skulle följas grunderna i 7:de upplagan af den utaf svenska akademien utgifna ordlistan, har Kungl. Maj:t, som den 7 april 1906 utfärdat cirkulär angående gemensam norm för undervisning i svensk rättskrifning vid åtskilliga läroanstalter, af hvilket cirkulär ett exemplar härvid bifogas, funnit godt, i anledning af Eder den 2 maj 1906 i ämnet gjorda framställning, med ändring härutinnan af förut gällande bestämmelser, förordna, att vid stafningen af de ifrågavarande namnen i ägen iakttaga hvad i berörda cirkulär finnes föreskrifvet rörande vissa ljudbeteckningar. Hvilket jag, på nådigste befallning, får Eder till svar och efterrättelse härigenom meddela.

Stockholm den 4 maj 1906.

BERG.

Bäcklin.

Rätt afskrifvet betygar Stockholm af kungl. ecklesiastikdepartementet den 29 mars 1908,
Ex officio

Hj. Westerling,
registrator.

Bilaga n:o 3.

**OSCAR, med Guds Nåde, Sveriges, Götés och
Vendes Konung.**

Vår ynnest och nådiga benägenhet med Gud Allsmäktig!

Sedan Vi genom nådigt cirkulär den 7 april 1906 meddelat föreskrifter angående gemensam norm för undervisning i svensk rättskrifning vid åtskilliga läroanstalter, och därefter från så väl allmänna läroverk som folkskolor inkommit underdåniga framställningar angående tillämpande af samma norm i större utsträckning, än i cirkuläret bestämts, hafve Vi, efter vederbörandes hörande, funnit

godt medgifva, att, där Vår öfverstyrelse för rikets allmänna läroverk i fråga om under denna styrelse lydande undervisningsanstalt eller folkskolestyrelse i fråga om folkskola finner sådant lämpligt, det i berörda cirkulär påbudna stafningssättet må vid allmänt läroverk eller statens normalskola för flickor eller folkskola användas tidigare, än eljest enligt cirkuläret skolat ske.

Hvilket Vi Eder till kännedom och efterrättelse härigenom meddele.

Stockholms slott den 31 december 1906.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

G U S T A F.

Hugo Hammarskjöld.

Cirkulär till öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, domkapitlen, Stockholms stads konsistorium samt öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor angående utsträckt tillämpning af föreskrifven gemensam norm för undervisning i svensk rättskrifning vid åtskilliga läroanstalter.

Bilaga n:o 4.

Cirkulär till domkapitlen, Stockholms stads konsistorium, direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och Nya elementarskolan samt öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor angående gemensam norm för undervisning i svensk rättskrifning vid åtskilliga läroanstalter.

OSCAR etc. Då till Vår kännedom kommit, hurusom i följd af de talrika och från hvarandra skiljaktiga teorier i afseende på svenska språkets rättskrifning, hvilka under de senare åren gjort sig i större eller mindre mån gällande vid rikets läroanstalter, icke blott undervisningen i detta ämne försvårats utan äfven lärjungarnes osäkerhet häri visat sig betänkligt större än tillföre; och då dessa olägenheter icke torde kunna undanrödjas, med mindre än att en gemensam rättskrifningsnorm bestämmes så väl för undervisningen i berörda ämne i statens skolor som ock för däri använda läro- och läseböcker, så hafve Vi funnit godt föreskrifva:

att i seminarier för utbildande af folkskolelärare och folkskolelärarinnor, i pedagogier samt i de allmänna läroverkens tre lägsta klasser skall från början af nästkommande läsår Ordlista öfver svenska språket, utgifven af Svenska Akademiens, sjette upplagan, läggas till grund för undervisningen i svensk rättskrifning, så att endast läroböcker, som äro affattade i öfverensstämmelse därmed, må vid undervisningen i detta ämne i dessa läroanstalter användas; äfvensom att, i samma mån lärjungarna i allmänna läroverkens nämnda klasser uppflyttas i högre klasser, samma förfaringssätt äfven där skall tillämpas;

att från början af år 1891 enahanda bestämmelser med afseende på undervisningen i svensk rättskrifning äfven skola tillämpas i samtliga småskolor och, i den mån småskolans sålunda undervisade lärjungar öfverflyttas till folkskolan, äfven där iakttagas;

att, där lärarekollegium eller skolråd finner sådant lämpligt, dessa föreskrifter må, tidigare än eljest skolat ske, kunna göras gällande i andra klasser af de allmänna läroverken eller i folkskolan; samt

att efter ingången af år 1891 icke i någon af ofvannämnda läroanstalter får till användning antagas någon ny lärobok eller ny läsebok i modersmålet, ej heller någon ny upplaga af förut vid läroanstalten använd läro- eller läsebok, därest icke här anbefallda rättskrifningsnorm däri blifvit följd, dock med undantag för sådana läseböcker i modersmålet, hvilka i litteraturhistoriskt syfte upptaga språkprof från äldre tider.

Hvilket Vi Eder till kännedom och efterrättelse samt vederbörandes förständigande härigenom meddele.

Stockholms slott den 16 november 1889.

O S C A R.

G. Wennerberg.

Bilaga n:o 5.

Till

Enligt hvad bestämdt blifvit, kommer i fråga om stafningssättet i Svensk författningssamling samt öfriga på föranstaltande af Kungl. Maj:ts kansli från trycket utkommande skrifter äfvensom i statsrådsprotokoll och från kansliet utgående expeditioner från och med år 1903 tills vidare att följas den af Svenska akademien utgifna ordlista öfver svenska språket, sjunde upplagan.

Med anledning häraf har jag ansett mig böra framhålla önskvärdheten däraf att, för vinnande af enhet inom hela riket beträffande stafningssättet i officiella handlingar, jämväl i de genom Eder försorg från trycket utkommande skrifter samt i Edra protokoll och expeditioner samma stafningssätt iakttages, som för Kungl. Maj:ts kansli bestämts.

Stockholm den 29 november 1902.

CARL VON FRIESEN.

Wilh. Beskow.

Cirkulär till åtskilliga verk och myndigheter angående stafningssättet i officiella handlingar.

Stockholm, Nya Tryckeri-Aktiebolaget 1909.